

Inhoud

De titel.....	2
De auteur.....	2
Literatuurgeschiedenis.....	2
Het genre.....	3
De inhoud.....	3
Samenvatting.....	3
Personages.....	4
Karakterbeschrijving en -ontwikkeling.....	4
Onderlinge relaties.....	5
Tijd en tijdsvolgorde.....	5
Plaats en ruimte.....	6
Achtergronden van het boek.....	6
De thematiek.....	6
Motto.....	6
Opdracht.....	6
Vertelsituatie en perspectief.....	7
Verhaalopbouw.....	7
Eigen mening.....	Error! Bookmark not defined.

De titel

Het boek met de titel 'Das Versprechen' en de ondertitel 'Requiem auf den Kriminalroman' is geschreven door Friedrich Dürrenmatt. De versie die ik heb gelezen is uitgegeven door Wolters-Noordhoff Groningen, maar werd in 1958 voor het eerst uitgegeven door Verlag der Arche. Voorop 'mijn' boek staat 1995⁰², wat zou kunnen betekenen dat het de tweede druk door Wolters-Noordhoff is. Ik weet echter niet zeker van welke druk het boek echt is.

De titel verwijst naar de belofte die commissaris Matthäi maakt. Hij beloofde de ouders van de vermoorde Gritli Moser bij zijn zaligheid dat hij de dader zou oppakken. Deze belofte is zo ongeveer de oorzaak voor de rest van het verhaal.

Friedrich Dürrenmatt heeft het boek de ondertitel 'Requiem auf den Kriminalroman' (requiem voor de detective), omdat de gangbare opbouw en regels van detectives ter discussie gesteld en veranderd/gebroken worden.

De auteur

Friedrich Dürrenmatt werd geboren op 5 januari 1921 in de Zwitserse plaats Konolfingen als zoon van een protestantse pastoor. Op 14 december 1990 stierf Dürrenmatt in Neuchâtel. Hij schreef niet alleen romans, maar hij maakte ook toneelstukken, luisterspelen, schilderijen, tekeningen en karikaturen. Dürrenmatt was erg geïnteresseerd in misdaad en recht. 'Das Versprechen' en 'Der Richter und sein Henker', die ik vorig jaar voor Duits gelezen heb, zijn dan ook misdaadromans.

Dürrenmatt leefde in het Zwitserse kanton (deelstaat) Bern en ging in de stad Bern naar het gymnasium. In tegenstelling tot 'Der Richter und sein Henker' echter, speelt 'Das Versprechen' zich niet af in het kanton Bern.

Verder was Friedrich Dürrenmatt een groot man in de theaterwereld. Hij heeft vele theaterstukken gemaakt en een grote invloed gehad op het theater. Hij dacht er nog even over na om schilder te worden, maar aangezien zijn schrijverstalent vele malen groter was dan zijn schildertalent, is hij toch maar schrijver geworden.

Literatuurgeschiedenis

'Das Versprechen' is in de periode van de Duitse literatuur geschreven die tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en de Duitse hereniging ligt. In deze tijd was de Tweede Wereldoorlog eerst een belangrijk onderwerp om over te schrijven, maar aangezien Zwitserland, Dürrenmatts thuisland, neutraal was tijdens deze oorlog, werd er in dat land niet zoveel over deze vreselijke periode geschreven. De Zwitserse postmoderne literatuur keek vooral naar het alledaagse leven. Je kunt zeggen dat 'Das Versprechen' tot de postmodernistische literatuur behoort, maar hier kan eigenlijk elke vorm van kunst na het modernisme toe behoren. Dürrenmatt trekt wel de gebruikelijke opbouw van de detective in twijfel, maar dat is ook niet precies het in twijfel trekken van lang gekoesterde begrippen als waarheid en authenticiteit, wat zo kenmerkend was aan het postmodernisme. Sommigen zouden de grote rol van het toeval in het boek ironie noemen, wat ook een kenmerk van het postmodernisme is, maar eigenlijk is toeval geen ironie. In feite is Dürrenmatt gewoon tijdskritisch. In elke literaire periode had je wel mensen als Dürrenmatt die zich tegen de vaststaande regels afzetten. De held in 'Das Versprechen' is dan ook eigenlijk een antiheld, die misdaden niet op ongelofelijke wijze oplost, maar uiteindelijk faalt. Deze commissaris probeert ook op zeer ongebruikelijke wijze misdaden op te lossen. In het begin van het boek heeft een van de personages, Dr. H, ook echt kritiek op het gebruikelijke 'eind goed, al goed' van detectives.

Het genre

'Das Versprechen' behoort tot het hoofdgenre dramatiek. Aan de ene kant gaat het boek natuurlijk over de zoektocht naar de moordenaar van Gritli Moser, maar de ontwikkeling van commissaris Matthäi speelt hierbij een zeer grote rol. In het boek wordt duidelijk beschreven hoe Matthäi steeds meer verandert, steeds minder de vastberaden, doelgerichte politiecommissaris wordt die hij was, maar juist steeds meer een gekke, 'lege' alcoholist wordt die zich heeft teruggetrokken in zichzelf. In feite bevindt Matthäi zich in het boek ook in een conflictsituatie. Hij strijdt tegen de moordenaar die Gritli Moser en twee andere jonge meisjes vermoord heeft, de zogenaamde 'Egelreus', die hij koste wat het kost wil vinden en oppakken. Dit kostte hem uiteindelijk zichzelf, aangezien hij aan het eind van het boek alleen nog maar op zijn vroegere zelf lijkt qua uiterlijk. Bovendien gaat de commissaris helemaal alleen deze strijd aan. Er is niemand die hem echt wil geloven, waardoor hij zich afscheidt van de rest van het politiekorps en zijn eigen weg gaat, waarbij hij de gebruikelijke opsporingsmethodes verwerpt. Het normale genre van het boek, zeg maar volgens de indeling van bibliotheken, is krimi. Een misdaadroman geschreven vanuit de typisch Duitse kijk op het genre, wat betekent dat je het boek geen detective of thriller mag noemen. Zoals meestal het geval is bij krimi's, wordt er aan het eind van het boek pas duidelijk gemaakt wie de dader is en, in dit geval, wat er met de dader gebeurd is. Het boek is geen whodunit, aangezien je als lezer niet mee kunt puzzelen met de commissaris. Je kunt eerst alleen voor jezelf proberen uit te vogelen of Von Gunten wel of niet de dader is, maar later wordt duidelijk dat hij niet de dader was, wat het onmogelijk maakt om erachter te komen wie de moord dan wel heeft gepleegd.

De inhoud

Samenvatting

Een naamloze ik-persoon, schrijver van detectives, houdt in Chur een toespraak over het schrijven van romans. Na zijn toespraak ontmoet hij Dr. H in de bar. Deze Dr. H is de oud-politiefchef van de kantonspolitie van Zürich. Hij neemt de ik-persoon mee naar Zürich. Onderweg stoppen ze bij een vervallen tankstation waar ze geholpen worden door een vreemde oude man. Aangezien Dr. H echte misdaden heeft moeten oplossen, heeft hij kritiek op de gebruikelijke regels van het detectivegenre, waarbij de speurneus uiteindelijk altijd de dader weet te ontmaskeren en waarin toeval nooit een rol speelt. Om te bewijzen dat het in het echte leven ook anders kan lopen, vertelt Dr. H het verhaal van de vreemde oude man bij het tankstation, de oude commissaris Matthäi. Op diens laatste dag bij de kantonspolitie werd Matthäi nog opgeroepen om de moord op het kleine meisje Gritli Moser te onderzoeken. Hij zweerde Gritli's ouders bij zijn zaligheid dat hij de dader zou oppakken. De inwoners van het dorp waar Gritli woonde waren er intussen al van overtuigd dat de huis-aan-huisverkoper Von Gunten de dader was. Voor Gritli vermoord werd, werden er nog twee meisjes die er hetzelfde uitzagen op eenzelfde wijze vermoord. De politie kon de dader nooit vinden, maar nu had Von Gunten al het bewijs tegen zich. Hij werd meegenomen naar het bureau, waar Matthäi's opvolger hem maar liefst twintig uur lang hardnekkig ondervroeg. Uiteindelijk gaf Von Gunten toe, maar hij hing zich de nacht daarop op in zijn cel.

Als Matthäi aan boord wil gaan van het vliegtuig naar Jordanië ziet hij een groep kinderen lopen en besluit hij toch niet aan boord te gaan. Hij wordt ontslagen en besluit als privédetective de zaak Gritli Moser verder te onderzoeken, aangezien hij niet geloofd dat Von Gunten echt de dader was. De intussen rokende en drinkende Matthäi krijgt een tekening van Gritli in handen, waarop ze een reus heeft getekend die egels aan haar gaf.

Hierna bezoekt Matthäi de psychiater waar de politie mee samenwerkt, aan wie hij verteld dat hij steeds maar weer aan het meisje moet denken. De psychiater waarschuwt hem dat de dader niet hoeft te bestaan en dat het onderzoek een manische obsessie zou kunnen worden. Het maakt Matthäi niet uit. Samen discussiëren ze over de mogelijke betekenis van de tekening. Matthäi komt erachter langs welke weg de moordenaar naar zijn slachtoffers moet gaan en neemt een tankstation aan deze weg over. Matthäi probeert een kind als Gritli Moser te adopteren, maar neemt uiteindelijk een huishoudster in dienst, die een dochter heeft die erg lijkt op Gritli. Hij gebruikt haar, Annemarie, als aas voor de moordenaar. Zo wacht hij vele maanden lang op de moordenaar, totdat Annemarie op een dag later van school thuiskomt, omdat ze bij een tovenaar langs was geweest. Later heeft ze chocoladetruffels bij zich, die de egels van Gritli Mosers tekening blijken te zijn. Matthäi weet zeker dat zijn obsessieve jacht nu bijna ten einde is. Hij overtuigt Dr. H's korps van zijn gelijk. Ze wachten een week lang op de plek waar Annemarie de tovenaar regelmatig ontmoette, maar niemand komt opdagen. De politie geeft het op en Matthäis relatie met zijn huishoudster en Annemarie is verwoest, aangezien zij erachter komen dat Annemarie gebruikt werd als aas. Matthäi begrijpt niet waarom zijn speurwerk niet het gewenste resultaat leverde en blijft jarenlang alleen en verward, rokend en drinkend wachten op de moordenaar.

Vele jaren later wordt Dr. H door een pastoor gevraagd om naar het kantonsziekenhuis te komen. Hier vertelt een stervende vrouw hem het verhaal van haar huismeester en tuinier 'Albertchen' Schrott. De vrouw ontdekte eens dat haar verwarde Albert, gedreven door een stem uit de hemel, een meisje had vermoord. En later vermoordde hij weer een meisje. Uiteindelijk vermoordt hij ook Gritli Moser en als de vrouw ontdekt dat hij nog een meisje (Annemarie) wil vermoorden, verbiedt ze hem dit te doen. Hierop wordt Albert woest en gaat hij op weg naar Annemarie. Onderweg komt hij bij een verkeersongeval echter om het leven.

Na dit nieuws rijdt Dr. H zo snel mogelijk naar het tankstation en vertelt hij het hele verhaal aan Matthäi. Maar het is al te laat. Matthäi lijkt hem niet meer te horen en blijft wachten.

Na zijn verhaal vertelt Dr. H de ik-persoon dat deze met het verhaal mag doen wat hij wil.

Personages

Karakterbeschrijving en -ontwikkeling

De **naamloze ik-persoon** is eigenlijk de hoofdpersoon van het boek. Hij is een rond karakter, maar speelt opvallend genoeg niet zo'n grote rol in het verhaal. Hij lijkt ongelukkig en troosteloos te zijn, slaapproblemen te hebben en zichzelf niet zo heel interessant te vinden. Hij vindt zichzelf in ieder geval geen interessante spreker. Hij is een beetje afwezig en laat alles maar over zich heen komen. Zonder iets te vragen en zonder commentaar volgt hi Dr. H. Hij wekt de indruk depressief te zijn, wat samen met al zijn andere kenmerken niet verandert in het boek.

Dr. H is een grote, zware man en de oud-commandant van de kantonspolitie van het kanton Zürich. Hij is duidelijk een rond karakter. Hij vindt zijn oud-commissaris Matthäi een genie, ook al heeft deze gefaald. H. is een trotse oud-agent en hij zegt dan ook dat hij een goede agent was, maar lang niet zo goed als Matthäi. Hij houdt van 'duidelijk mensen', zoals hij het zelf zegt. Van detectives houdt hij niet, aangezien die altijd zo'n 'eind goed, al goed'- einde hebben, wat Dr. H niet realistisch vindt. Als agent was hij zakelijk en netjes, maar soms hield hij zich niet helemaal aan de voorschriften, ook al wist hij wel dat het niet juist was. Ook tegenover Matthäi was hij zakelijk en netjes, maar hij hield hem altijd in de gaten, probeerde hem om te praten en te zorgen dat alles goed zou gaan met hem. Dr. H hield van Matthäi. Ook hij verandert niet tijdens het verhaal.

Oud-commissaris Matthäi werd door Dr. H beschreven als een eenzaam persoon, zorgvuldig gekleed, onpersoonlijk, formeel en zonder relatie. Hij rookte noch dronk, maar voerde hard en

onbarmhartig zijn beroep uit en was net zo gehaat als succesvol.

Hij had geen humor en geen privéleven, maar had wel een uitstekend verstand. Hij was een man van orde, wiens beroep zijn leven was. Bovendien bleek hij een man van zijn woord te zijn. Dit ronde karakter verandert wel degelijk tijdens het verhaal. Als hij de zaak Gritli Moser in zijn eentje blijft onderzoeken, verhuist hij na vele jaren, begint hij te roken en te drinken en zich apart te gedragen. Hij begint oprecht van Annemarie en zijn huishoudster te houden, maar als de moordenaar maar niet op komt dagen wordt hij steeds meer een soort zombie. Hij zit maar stil te wachten op zijn bank en begint steeds meer te roken en te drinken. Hij is geobsedeerd door zijn onderzoek. Hij is niet langer zorgvuldig gekleed, maar ongeschoren en besmeurd met olie. Hij geeft niks meer om orde. Als hij denkt de moordenaar bijna te pakken te hebben, krijgt hij weer hoop, al kun je het beter wanhoop noemen. Als de moordenaar helemaal niet komt opdagen, blijft er voor Matthäi niks meer over dan al drinkend en rokend stilletjes te wachten op zijn bank.

Annemarie is het meisje dat door Matthäi gebruikt werd als lokaas. Ze is een vrij vlak karakter, aangezien je haar karakter niet echt leert kennen. In haar jongere jaren was ze netjes verzorgd, meestal gekleed in een rode rok en had ze blonde vlechten, net als Gritli Moser had. Net als alle kleine kinderen heeft ze een grote fantasie en is ze meestal erg vrolijk. Aan het begin van het boek lees je dat ze er later, als Dr. H en de ik-persoon elkaar ontmoeten, slecht verzorgd en sletterig uitzag en ze niet langer alleen maar een rode rok droeg.

Albert Schrott is de moordenaar van Gritli Moser en de huismeester en tuinman van de oude vrouw die Dr. H ontmoet in het ziekenhuis. Hij is een vlak karakter. Je weet dat hij steeds stiller werd en psychische problemen had. Hij werd gedreven door 'een stem uit de hemel' die hij wel moest gehoorzamen. Meer krijg je niet over hem te weten.

Onderlinge relaties

De ik-persoon en Dr. H kenden elkaar eerst niet, totdat Dr. H de presentatie van de ik-persoon bijwoonde. Hierna ging de ik-persoon met Dr. H mee in de auto naar Zürich en het restaurant Kronenhalle. Dr. H vertelde tijdens de reis en in het restaurant over één van zijn commissarissen, luitenant Matthäi van de kantonspolitie van Zürich. Matthäi en Dr. H kenden elkaar dus van hun werk, maar niks wijst erop dat ze buiten werktijd ook met elkaar omgingen. Dr. H was de enige persoon die van Matthäi hield.

Annemarie is de dochter van Matthäis huishoudster en het meisje dat dienst deed als lokaas. Matthäi voedde haar op als ware ze zijn eigen dochter. Ze heeft Dr. H waarschijnlijk regelmatig gezien als hij Matthäi weer eens opzocht en toen hij een week wachtte op de moordenaar, maar ze hebben geen verdere relaties. Annemarie heeft de ik-persoon alleen maar even gezien toen hij een kopje koffie dronk bij het tankstation.

Albert Schrott zocht Annemarie regelmatig op in het bos. Dr. H, de ik-persoon en Matthäi hebben hem nooit gekend, maar Matthäi heeft jarenlang op hem gewacht, zelfs toen Albert al dood was.

Tijd en tijdsvolgorde

Aangezien het verhaal een raamvertelling is, speelt het zich in verschillende tijden af. Het chronologische kaderverhaal zelf speelt zich af in maart 1963 en neemt slechts twee dagen in beslag. De eerste dag houdt de ik-persoon zijn toespraak bij het vallen van de avond en de volgende dag vertelt Dr. H in de auto en in het restaurant over Matthäi.

Dit verhaal van Matthäi speelt zich negen jaar eerder af en begint in april 1954, als Matthäi vijftig is. Dat het april is en Matthäi vijftig was, staat gewoon vermeld in het boek. Verderop in het boek, als de commissaris de psychiater bezoekt, staat er dat Matthäi op 11 november 1903 geboren werd. Daardoor weet ik de jaartallen.

Matthäis verhaal wordt ook in chronologische volgorde verteld, maar duurt wel aanzienlijk langer

dan het kaderverhaal en zit vol met tijdversnellingen en tijdvertragingen. Sommige dagen, zoals de dagen vlak na de moord op Gritli Moser worden uitvoerig beschreven, terwijl er soms ook maanden of weken worden overgeslagen.

Dit laatste gebeurt bijvoorbeeld als Matthäi zit te wachten op de dader. In dit verhaal komen geen flashbacks of flashforwards voor.

In het kaderverhaal zit wel nog een tweede flashback. Deze vindt plaats op een zondag in 1962 en wordt opnieuw verteld in chronologische volgorde. Op deze dag bezocht Dr. H de oude, stervende vrouw in het kantonsziekenhuis, die hem vertelde over moordenaar Albert Schrott. De verteltijd is ook bij dit boek een flink stuk korter dan de vertelde tijd. Ondanks dat dit boek langer was dan 'Die schwarze Spinne' heb ik dit boek sneller uitgelezen. Dat komt doordat 'Das Versprechen' leuker en makkelijker is dan 'Die schwarze Spinne'. In 8 à 9 uur had ik het verhaal uit.

Plaats en ruimte

Het kaderverhaal speelt zich af in Chur, in een zaal van de handelaarsvereniging, in de bar van Hotel Steinbock, in de auto op weg van Chur naar Zürich en in restaurant Kronenhalle aan de Rämistrasse 4 in Zürich.

Het verhaal van Matthäi speelt zich ook af in Zwitserland. Meestal speelt het verhaal zich in Zürich af of in de buurt van Matthäis tankstation langs de weg van Chur naar Zürich. Mägendorf is ook een belangrijke plaats, aangezien Gritli Moser hier vermoord werd en hier dus het onderzoek naar de moord begon.

Achtergronden van het boek

De thematiek

Belangrijke thema's zijn het oplossen van een moord/misdaad (of simpelweg het thema moord), het verstand verliezen en obsessie. Matthäi probeert namelijk een moord op te lossen, wat een obsessie wordt, waardoor hij zijn verstand verliest. Als ik het verhaal in één zin zou moeten beschrijven, doe ik dat als volgt: een schrijver van detectives discussiëert met een oud-politiefchef over het detectiveverhaal, waarbij de politiefchef als argument het verhaal vertelt van zijn commissaris, die geobsedeerd raakte door een zaak van een vermoord meisje en daardoor zijn baan en uiteindelijk zijn verstand verliest, zonder ooit de dader te vinden, die door puur toeval is omgekomen bij een ongeluk.

Motto

Net zoals het geval was bij het vorige boek dat ik van Friedrich Dürrenmatt heb gelezen, heeft hij nergens een mooie spreuk of een mooi gedicht neergezet die een hint zou kunnen geven voor de interpretatie van het boek. Citaten uit andere werken of korte teksten die als motto dienst zouden kunnen doen, zijn nergens te vinden. Daarom heeft 'Das Versprechen' volgens mij geen motto.

Opdracht

Friedrich Dürrenmatt heeft nergens in het boek vermeld aan wie hij zijn boek heeft opgedragen, dus neem ik aan dat hij het boek ook daadwerkelijk aan niemand heeft opgedragen. Dit is vrij aannemelijk, aangezien Dürrenmatt gewoon niet tevreden was met het einde van het script dat hij voor de film 'Es geschah am hellichten Tag' geschreven had en dus een ander einde voor dit verhaal bedacht, wat resulteerde in 'Das Versprechen'. Hij lijkt het boek vooral voor zichzelf geschreven te hebben.

Vertelsituatie en perspectief

Het boek is een raamvertelling, wat meestal betekent dat er verschillende vertellers zijn. Het kaderverhaal wordt verteld door de naamloze ik-persoon, wat dus weer betekent dat er sprake is van een ik-vertelsituatie. Het verhaal van Matthäi en het verhaal van het bezoek van Dr. H aan de oude, stervende vrouw in het kantonsziekenhuis worden verteld door Dr. H zelf, vanuit een soort van mix tussen de ik-vertelsituatie en de auctoriale verteller, aangezien Dr. H zelf als de 'ik' in zijn verhaal voorkomt, maar er ook grote stukken zijn waarin hij niet voorkomt, maar wel alle gevoelens en emoties van de personages weet en af en toe commentaar geeft op de situatie.

Verhaalopbouw

Het verhaal kent geen hoofdstukken. Gelukkig is het niet één lap tekst zoals 'Die schwarze Spinne'. Af en toe is er een witregel, maar er is geen proloog en geen epiloog te vinden. Zo simpel is de verhaalopbouw.